

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/Issue 36 • Nisan/April 2025

www.dedekorkutdergisi.com

DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut663>

Araştırma Makalesi/ Research Article

Batı Grubu I. Alt Grup Ağzlarında Tezlik Fiili Kullanımları: Bursa Harmançık Ağzı Örneği

The Use of the The Immediacy Action Verb in the Western Group I. Subgroup Dialects: Bursa Harmançık Dialect Example

Öz

Tezlik fiili; bir eylemin hızlı, ani, beklenmedik ya da kolaylıkla gerçekleştiğini ifade etmesi bakımından Türkiye Türkçesi ve ağzları için önemli bir işlev üstlenmektedir. Dilin dinamik yapısında, eylemin gerçekleşme biçimini ve süresini ayrıntılı şekilde yansıtabilen tezlik yapıları hem anlatımın akıcılığını artırır hem de anlatıdaki duygusal yoğunluğu güçlendirir. Özellikle ağzlarda görülen tezlik fiili çeşitlenmeleri, bölgesel dil kullanımında farklı ifade biçimleri geliştirilmesine imkân tanımıştır. Bu çalışmada Türkiye Türkçesi Batı Grubu I. Alt Grup ağzlarında tezlik fiili kullanımı ve Bursa ili Harmançık ilçesinde tespit edilen tezlik yapıları incelenmiştir. Standart Türkiye Türkçesinde {-Iver-} biçimiyle ifade edilen tezlik işlevi, Batı Anadolu ağzlarında ses değişimleri ve morfolojik varyantlarla zenginleşmiş bir yapı arz etmektedir. Makalenin ilk bölümünde Afyonkarahisar, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Burdur, Bursa, Çanakkale, Denizli, Eskişehir, Isparta, İzmir, Kütahya, Manisa, Muğla, Uşak, Yalova illerinin ağzları hakkında yapılan bazı çalışmalardan hareketle tezlik fiilinin kullanım biçimleri örneklerle değerlendirilmiştir. İkinci bölümde ise Bursa'nın Harmançık ilçesinden derlenen verilerle standart tezlik yapısının dışında kullanılan {-Im-} yapısının verileri gösterilmiştir. Harmançık ilçesi ağzlarında {-Im-} ekiyle fiillerin hızlı ve ani gerçekleşme anlamı kazandığı; bu yapının Batı Anadolu ağzları içinde son derece özgün bir kullanım gösterdiği tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda, Türkiye Türkçesi ağzlarındaki tezlik fiil varyantlarının bölgesel farklılıklar gösterdiği, Harmançık ilçesi örneğinin ise bu varyantlar arasında dikkat çekici bir özellik taşıdığı ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Harmançık Ağzı, Batı Anadolu Ağzları, Morfolojik Varyasyon, Ses Değişimi, Tezlik fiili.

Abstract

The immediacy action verb; It has an important function for Turkey Turkish and its dialects in terms of expressing that an action is fast, sudden, unexpected or easy can occur. Its dynamic structure provides the form of the action and the immediacy action structures that can be reflected in detail, both the fluency of the expression and the increase in emotional intensity in the narrative. The immediacy action verb variations seen especially in dialects have allowed the development of different forms of expression in regional language use. This may be the use of the immediacy action verb in Turkey Turkish Western Group I. Subgroup dialects and the immediacy action verb patterns detected in Harmançık district of Bursa province. The immediacy action function expressed with the form {-Iver-} in Standard Turkey Turkish presents a structure enriched with sound changes and morphological features in Western Anatolian dialects. In the first part of the article, the usage forms of the immediacy action verb are evaluated with examples based on some studies conducted on the dialects of Afyonkarahisar, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Burdur, Bursa, Çanakkale, Denizli, Eskişehir, Isparta, İzmir, Kütahya, Manisa, Muğla, Uşak, and Yalova provinces. In the second part, the distribution data of {-Im-} used outside the standard immudiacy action verb distribution is given with the data collected from the Harmançık district of Bursa. In the dialects of the Harmançık district, the meaning of fast and sudden realization of verbs was obtained with the suffix {-Im-}; It was determined that it showed a very unique usage among the Western Anatolian dialects in this region. As a result of the study, it was revealed that the immudiacy action verb widths in the Turkish dialects of Turkey showed regional differences, and the Harmançık district example had a remarkable feature among these widths.

Keywords: Harmançık Dialect, Western Anatolian Dialects, Morphological Variation, Sound Change, The immediacy action verb.

Fidan Doğru*

Sorumlu Yazar Corresponding Author

*Doktora Öğrencisi

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler

Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim

Dalı, Bursa/Türkiye

Elmek: fdn1dgr@gmail.com

ORCID: 0000-0003-3500-1153

Makale Geçmişi Article History

Geliş Tarihi: 29.04.2025

Kabul Tarihi: 30.04.2025

E-yayın Tarihi: 30.04.2025

Bursa Harmançık ilçesi ağzı/ ağzları hakkındaki çalışma Prof. Dr. Hatice Şahin danışmanlığında tarafıma doktora tezi olarak hazırlanmaktadır.

Atıf/ Citation:

Doğru, F. (2025) Batı Grubu I. Alt Grup Ağzlarında Tezlik Fiili Kullanımları: Bursa Harmançık Ağzı Örneği. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (36), s. 68-85.

Giriş

Tasvirî fiiller, zarf-fiil ekiyle çekimlenmiş bir asıl fiilin ardından gelen yardımcı fiil ile kurulur. Yardımcı fiil, tek başına tasvir anlamı taşımamakta; ancak asıl fiille birlikte kullanıldığında, eylemin gerçekleşme biçimi ya da niteliğini ortaya koymaktadır. Bu yapıda yardımcı fiil, asıl fiilin ifade ettiği durum ya da hareketi tasvir ederken onun nasıl yapıldığını da gösterir. Dolayısıyla tasvirî fiil, zarf-fiilli asıl fiil ile yardımcı fiilin oluşturduğu birleşik yapıdır (Karahana, 2020: 77). Birleşik fiil yapılarından biri olan tezlik fiili, Türk diliyle ilgili çalışmalarda bir eylemin ani, hızlı, kolay ya da beklenmedik biçimde gerçekleşmesini, bir işin ikinci ya da üçüncü kişilerden rica edilmesini ve önemsizlik bildiren bir tür görünüş işlevini karşılayan yapı olarak değerlendirilmektedir (Banguoğlu, 2019: 490-491; Daşdemir, 2015: 48; Ediskun, 1999: 231; Ercilasun, 2018: 186; Ergin, 1993: 365; Hengirmen, 2015: 268; Şahin, 2021: 116).

Türkçede en eski dönemlerden bu yana kullanılan tezlik tasvirî fiili, özellikle Harezmi Türkçesiyle birlikte 'çabukluk' ve 'kolaylık' anlamlarını daha belirgin bir şekilde kazanmaya başlamıştır (Gençer, 2011: 90). Bu fiil, yazı dilinde hâlen kullanılmakta olan dar ünlülü zarf-fiil ekleriyle birleşerek kurulan tek yardımcı fiil olma özelliğini taşımaktadır (Demir, 1994: 87).

Türkiye Türkçesi ağızları, dilin tarihsel gelişimini ve bölgesel farklılıklarını ortaya koyan önemli dilsel çeşitlenmeler barındırmaktadır. Ağızlarda görülen tasvirî fiil yapıları hem biçim hem işlev açısından zengin varyasyonlara sahiptir. Standart Türkiye Türkçesi'nde {-Iver-} biçimiyle temsil edilen tezlik fiili, Batı Anadolu ağızlarında farklı fonetik ve morfolojik yansımalarla karşımıza çıkar. Bu çeşitlilik, yalnızca biçimsel bir fark değil, aynı zamanda anlatımda odak ve vurgunun değişimi bakımından işlevsel bir anlam zenginliğini de beraberinde getirir.

Bu çalışmada birinci bölümdeki iller değerlendirilirken Leylâ Karahan'ın *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması* adlı çalışması esas alınmıştır. Batı Grubu I. Alt Grup ağızlarının dilsel çeşitliliğini temsil eden iller şunlardır: Afyon, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Burdur, Bursa, Çanakkale, Denizli, Eskişehir, Isparta, İzmir, Kütahya, Manisa, Muğla, Uşak ve Ankara'nın Nallıhan ilçesi. Ayrıca geçmişte Bursa'ya bağlı olan ancak sonradan il statüsü kazanan Yalova da tarafımızca bu grup içinde değerlendirilmiştir.

Türkiye Türkçesi Batı Grubu I. Alt Grup ağızlarında {-Iver-} yapısının ifade edilmiş biçimleri incelenerek öncelikle bölge ağızlarında yardımcı fiil olarak kullanılan *ver-*'in geçirdiği biçimsel değişimler ve varyantlar ele alınmış; ardından Bursa ili Harmancık ilçesinde tespit edilen {-Im-} yapılarının örnekleri ve özellikleri değerlendirilmiştir. Bu bağlamda hem ağızlar arası karşılaştırmalı bir perspektif sunulmuş hem de Harmancık ağızlarının bu alandaki konumu ortaya konulmuştur.

Araştırmada birinci bölümde Batı Grubu I. Alt Grup ağızlarını temsil eden illerle ilgili yapılan çalışmaların tespiti için literatür taramasına ve alan verilerine dayalı analizlere yer verilmiştir. İkinci bölümde ise tarafımızca yürütülen saha çalışmasında görüşme yöntemi kullanılmış; bu kapsamda doğrudan kaynak kişilerden elde edilen verilerle tezlik anlamı taşıyan {-Im-} yapıları analiz edilmiştir. Bu bağlamda, tezlik yapılarının bölgesel varyasyonlarını ortaya koymak, Harmancık ilçesinde tespit edilen yapının özgünlüğünü göstermek ve bu durumun Batı Anadolu ağızları içindeki yerini değerlendirmek hedeflenmiştir.

1. Batı Grubu I. Alt Grup Ağızlarında Tezlik Fiili *ver-*

Batı Anadolu ağızlarında tezlik fiili, yazı dilindeki *ver-* yardımcı fiilinin fonetik ve biçimsel yönden varyantlaşmış biçimleriyle karşımıza çıkmaktadır. Bu varyasyonlar hem ses değişimleri hem de ekleşmeler açısından zengin bir tablo sunmakta, ağız çalışmalarında bölgesel farkların dilsel izdüşümünü göstermektedir.

Bu bölümde Batı Grubu I. Alt Grup içindeki her bir ilin/ilçenin ağızlarındaki tezlik fiili kullanımları, alomorf örnekleriyle birlikte değerlendirilmiş; yapı ve işlev bakımından Harmancık ilçesi ağızları ile benzerlik gösteren unsurlar ayrıca vurgulanmıştır. Tezlik fiilinin *ver-* kökeninden türeyen formları bazen çeşitli ses olaylarına uğradığı, bazı ağızlarda ise bu fiilin yerini *koy-*, *geç-*, *götür-* gibi yardımcı fiillerin aldığı da görülmektedir.

Her alt başlıkta, mevcut yapılan çalışmalar üzerinden ilin ağızlarında tespit edilen örnekler verilerek yapının biçimsel yönleri ortaya konmuştur. Bu analizler hem yazı diliyle olan ilişkileri hem de yöresel farkları yansıtarak Batı Grubu I. Alt Grup ağızlarında tezlik yapısının zenginliğini göstermeyi amaçlamaktadır.

❖ Erdoğan Boz'un hazırlamış olduğu *Afyonkarahisar Merkez Ağızı* (2006) adlı çalışmada tezlik bildirmek amacıyla kullanılan yapı, fiil kökü+(I)*ver-/vèr-* birleşimiyle verilmiştir. Bu kullanım biçimi, Batı Grubu I. Alt Grup ağızlarının genelinde gözlemlenen *ver-* tasvirî yardımcı fiilinin işlevliğini sürdürdüğünü göstermektedir. Çalışmada tezlik fiilinin örnekleri şu şekilde verilmiştir:

bône de ökcesinden sıyrıldığı gibi hámán galıP çıkıvèri (4.54), *orlarını bastırı bastırıvèridiK bôle* (13.231), *gelivèriciKlê ârkamızdan, ha bône geliciKlê* (16.31), *hemen mezarı geçivèrinceydi bağımız* (16.32), *cebine goyuluvèri okula gidēken* (7.126), *bône gayâr düşüveri bu* (14.126) (Boz, 2006: 165).

Örneklere *ver-* yardımcı fiili, standart dile yakın bir yapıda görülmektedir. Ancak *vèr-* gibi (è: e~i arası ses) telaffuz varyantlarıyla da karşılaşmaktadır. Yapılar; tezlik, ani oluş, kolaylık ve beklenmedik eylem işlevlerini standart Türkçedeki karşılıklarıyla paralel bir biçimde sürdürmektedir. Edilgen kullanımlarda da tezlik fiilinin anlam değeri korunmakta ve bu durum ağız içindeki fonksiyonel çeşitliliği göstermektedir.

❖ Emine Atmaca tarafından hazırlanan *Antalya İli Korkuteli İlçesi ve Yöresi Ağızları* (2007) adlı çalışmada *ver-* fiilinin oldukça üretken olduğu ve farklı ses özellikleriyle türevlerinin bulunduğu ifade edilmiştir. Korkuteli ağızlarında örneklendirilen biçimler arasında şu varyasyonlar dikkat çekmektedir:

çıktıvedi (21a/65), *getirivēyon* (18/47), *yapıvıyom* (38a/13), *akıvēyo* (38a/38), *uyanıvididik* (30b/43), *dokuverdi* (8c/142), *kağdırımişlê* (18/38), *dutuvēyo* (27a/24), *dudıvıridim* (20a/11), *ğuşedmişler* (<kuşatıvermişler) (40b/44), *yapıvıyom* (38a/13), *duTuvaresiye* (32a/31), *okūvèrem* (34a/18), *götürüven* (35a/73), *vuruviyo* (31b/14), *yazıveren* (6/91) (Atmaca, 2017: 188-189).

Örnekler içinde özellikle *ğuşedmişler* (<kuşatıvermişler) ve *kağdırımişlê* (<kaldırıvermişler) örnekleri, fiil kökünün ardından gelen zarf-fiil ekinin sonra yardımcı fiil olarak *ver-*'in yer almadığını, yalnızca zarf-fiil ekinin kaldığını göstermektedir. Bu kullanım, Batı Grubu I. Alt Grup içinde Bursa Harmancık ilçesi

ağızına en yakın ağız özelliğidir. Çünkü Harmancık ilçesi derleme örneklerinde sadece /m/ ünsüzü ile başlayan eklerden önce zarf-fiil ekinden sonra /m/ ünsüzü kullanılmıştır. Özellikle bu iki örnek bağlam içinde değerlendirildiğinde, tezlik anlamının “önemsiz” ya da “aniden yapılma” işlevlerinde kullanıldığı görülmektedir.

❖ Aydın çevresi ağızlarında tezlik fiili yapısı genellikle *ver-* yardımcı fiiliyle kurulur. Ancak Aydın ağızlarında sadece *ver-* değil, *koy-* ve *geç-* gibi başka fiillerin¹ de tezlik işleviyle kullanıldığı görülmektedir. Bu, Batı Grubu I. Alt Grup ağızları içinde işlevsel çeşitliliğin göstergesidir. *Aydın Yöresi Ağızları (İnceleme-Metin-Sözlük)* adlı doktora tezinde örneklendirilen biçimler arasında şu varyasyonlara yer verilmiştir:

ävärivēdik (I-A/28-37) “evlendiriverdik”, *içivēdim* (I-A/39-66) “içiverdim”, *kağdırivēmiş*, *dönüvēdi* (I-A/62-132) “itivermiş, dönüverdi”, *arivēriyuru* (I-A/18-20) “ağrıyiveriyor”, *kabarivēriyuru* (I-A/2-10) “kabariveriyor” (Yapıcı, 2013: 322-324).

Aydın’da kullanılan tezlik yapıları çoğunlukla *-I/-U + ver-* biçiminde oluşturulmakta standart Türkçedeki karşılıklarıyla benzerlik göstermektedir. Ancak ses uyumu, uzunluk ve vurgu açısından yerel özellikler barındırmaktadır.

❖ Balıkesir ili ağızlarında *ver-* yardımcı fiilinin ses değişimleriyle türeyen çok sayıda varyantı mevcuttur. Bu durum, Balıkesir yöresindeki dil yapısının zenginliğini ve ağızlar arası etkileşimlerin yoğunluğunu açıkça göstermektedir. Özellikle Türkmen, Çepni, Manav ve Yörük gruplarında tezlik fiili farklı şekillerde türetilmiş; her grup, kendi ağız özelliklerine göre *ver-* fiilinde ses değişimleri yapmıştır. H. Kahraman Mutlu’nun *Balıkesir İli Ağızları* (2022) adlı çalışmasında örneklendirilen biçimler arasında şu varyasyonlar verilmiştir.

Türkmen: (-i+vi-), (-i+vi-), (-ü+vi-): *alivi* “aliver” (I.3.322), *girivoidim* “giriverdim” (I.3.20), *götürivi* “götürüver” (I.1.82); (-y+vir-), (-y+vi-): *deyivirik* “deyiveririz” (I.2.58), *yörüvidin* “yürüyüverdin” (I.3.132); (-i+vir-), (-i+vir-): *seriviridik* “seriverirdik” (I.3.61), *yapiviriler* “yapıverirler” (I.2.65); (-i+ver-): *biçivəriyu* “biçiveriyor” (I.3.21).

Çepni: (-i+ver-), (-u+ver-), (-ü+ver-): *ativeridim* “atıverirdim” (II.7.22), *dutuveriyu* “tutuveriyor” (II.5.153), *geliverdi* “geliverdi” (II.6.103), *döküveri* “döküverir” (II.5.153).

Manav: (-i+ver-), (-i+ver-), (-ī+ver-): *annadiverin* “anlatıvereyim” (III.6.32), *tikiliverü* “dikiliveriyor” (III.2.173), *dıveris* “deyiveririz” (III.7.24); (-i+vir-), (-i+vir-), (-u+vur-): *yazivirin* “yazıvereyim” (II.2), *sativiriyun* “satıvereyim” (III.10.1), *ğiyuvuruyu* “koyuveriyor” (III.4.46); (-ü+vü-), (-ü+vi-), (-i+vı-), (-i+vi-), (-i+vu-): *vürivü* “veriver” (III.4.156), *yazıvı* “yazıver” (III.2.185), *ölüvümiş* “ölüvermiş” (III.4.115), *getirivucân* “getirivereceğim” (III.11.90), *göşderivicem* “gösterivereceğim” (III.3.2); (-ür-), (-ör-): *bulürun* “buluveririm” (III.11.97), *yapürleşa* “yapıverirlerse” (III.4.160), *geçörüşü* “geçiveriyorsun” (III.11.111); (-ü-): *kopūdun* “kopuverdi” (III.3.30).

¹ Türkiye Türkçesinde *ver-* tezlik tasviri *gel-* fiiliyle de karşılanabilmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Şahin, H. “Al- ve Ver- Fiilleri Üzerine”. *Türk Dili Üzerine Yazılar*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yörük: (-I²+ver-): *göyveriyi* “koyuveriyor” (IV.10.90), *oluveriyor* (IV.12.59), *geliver* (II.12.79), *aliveriydi* “aliveriyordu” (IV.8.27), *gömüverem* “gömüverelim” (IV.25.38); (-i+vır-), (-i+vir-), (-i+vir-), (-u+vur-), (-ü+vir-), (-u+vir-): *çalıverirdi* “çalıverirdi” (IV.11.27), *göyüvurudum* “koyuverirdim” (IV.16.142), *annatıverem* “anlatıvereyim” (IV.6.1), *ölüverem* “ölüvereyim” (IV.24.97), *dikiverirdik* “dikiverirdik” (IV.24.86), *dutuveri* “tutuverir” (IV.24.40); (-u+ve-), (-i+ve-): *oturuvermişler* “oturuvermişler” (IV.8.47), *batıvedi* (IV.6.121), *basıvermişler* “basıvermişler” (IV.6.35), *ediverdiydi* “ediverdiydi” (IV.1.29); (-u+vē-), (-ü+vē-): *doluvedi* “doluverdi” (IV.2.39), *gömüvēdi* “gömüverdi” (IV.25.17); (-ā-ver-), (-i+ver-), (-ē+ver-): *bırāveriyolar* “bırakıveriyorlar” (IV.8.56), *bāliverirdik* “bağlayıverirdik” (IV.27.112), *sōlēverecēn* “söyleyivereceğim” (IV.25.81); (-y+ver-), (-y+ve-), (-y+vē-): *deyverem* “deyiverem” (IV.17.53), *diyve* “deyiver” (IV.6.33), *diyvēşin* “deyiversin” (IV.27.2); (-y+vē-): *guyvēdin* “koyuverdin” (IV.12.31); (-i+vi-), (-u+vi-): *ceKivi* “çekiver” (IV.1.21), *huruvicēn* “vuruvereceksin” (IV.1.3); (-ō+vur-): *gōvurudum* “koyuverirdim” (IV.16.142); (-ūr-): *bindürürüs* “bindiriveririz” (IV.3.111) (Mutlu, 2022: 343-345).

{-ūr-}, {-ōr-} yapıları (bulurun, geçöruşun) da kaydedilmiş, fakat bu yapılar da bulunan /r/ ünsüzü zaman eki işlevi taşıdığı için doğrudan tezlik fiili değişimi olarak değerlendirilmemelidir. Bu önemli bir ayrımdır çünkü zaman eki olarak kullanılan /r/, asıl tezlik yapısının biçimsel değişimi anlamına gelmemektedir.

Balıkesir ili Yörük ağızlarında tezlik bildiren yardımcı fiil kullanımı en fazla varyasyona uğrarken Türkmen, Çepni ve Manav ağızlarında biraz daha sınırlı bir değişim söz konusudur. Fonetik değişkenliğin bu kadar geniş bir aralıkta bulunması, Balıkesir ağızlarının Batı Grubu I. Alt Grup içindeki diğer ağızlardan ayrışmasına neden olmaktadır. Ayrıca, dar ünlüleşme (vi-, vü-) ve uzun ünlü kullanımına dayalı formlar (vē-) Batı Anadolu ağızlarının genel eğilimleriyle de uyum göstermektedir.

❖ Bilecik ili ağızlarında tezlik bildirmek için kullanılan tasvirî fiil yapıları, Batı Grubu I. Alt Grup ağızlarının genel karakteristiğini yansıtmakla birlikte Bilecik’e özgü bazı morfolojik ve fonolojik özellikler de sergilemektedir. Muharrem Özden’in *Bilecik İli Ağız İncelemesi* (2009) adlı doktora tezinde yapılar şu şekilde gruplandırılıp örneklendirilmiştir:

ver-: *ğaldırıverin* < kaldırıverin (21/93), *deyverilēdi* < deyiverirlerdi (25/98), *sürverio* < sürüveriyor (25/160), *kesveriz* < kesiveririz (25/177), *bişiriveridim* < pişiriverirdim (25/185), *gēydirverin* < giydiriverin (26/5), *üleşdirveren* < paylaşırıvereyim (28/25), *deyverin* < deyiveririm (28/38), *gōsdēverisen* < gösteriverirsen (28/73), *deyverilēdi* < deyiverirlerdi (31/8).

var-: *yapıvarcaz* < yapıvereceğiz (31/42), *yıkayıvarayon* < yıkayıveriyorum (9/15), *yapdıvarısın* < yaptırıverirsin (10/38), *yapıvarısın* < yapıverirsin (11/88), *okurvarı mun?* < okuyuverir misin? (13/42), *çırvaran* < çağırıvereyim (13/50), *ayırtıvarılādi* < ayırıverirlerdi (13/118), *çıkartırtıvarıldık* <

² Kitapta (-y+ver-) şeklinde verilmiş fakat verilen örneklerde bu şekil olmadığı için (-I+ver) şekliyle değiştirilmiştir.

çıkarttırıverirdik (13/125), *annadıvarayon* < anlatıveriyorum (13/130), *tutavaran* < tutuvereyim (17/22).

vā-: *yapvādılā* < yapıverdiler (8/16), *alıvādılā* < alıverdiler (8/23), *uzadvā* < uzatıver (13/143), *aḥnadıvāmıṣ* < anlatıvermiş (13/145), *ğoyvāmıṣlā* < koyuvermişler (13/181), *atıvāmıṣ* < atıvermiş (13/218), *yapıṣdırıvāmıṣ* < yapıṣtırıvermiş (24/92), *alıvā* < alıver (24/99) *yavāsa* < yağıverse (36/81), *annatıvāmazlā mıdı?* < anlatıvermezler miydi? (43/1).

vē-: *yatırıvēmıṣ* < yatırıvermiş (7/35), *bālayıvēmıṣ* < bağlayıvermiş (7/36), *kesilivēdi* < kesiliverdi (39/28), *gidivēnce* < gidiverince (67/18), *düzeldivē* < düzeltiver (68/26).

Olumsuz: *gitmeyveridik* < gitmeyiverirdik (34/15), *ğoyvāmazlādı* < koyuvermezlerdi (34/14), *gēmeyve* < gelmeyiver (34/15), *oluvāmaz* < oluvermez (39/3), *annatıvāmaz mıdı?* < anlatıvermezler miydi (43/1) (Özden, 2009: 462-464).

Bilecik ili ağızlarında, yazı dilindeki standart {-ıver-} birleşik fiil yapısı genel hatlarıyla korunmakta, ancak bu yapı fonetik düzeyde çeşitli ses değişimlerine uğrayarak bölgeye özgü varyantlar üretmektedir. *ver-* kökünde görülen değişimler arasında ünlü uzunlukları (gösdēverisen), ünlü değişimi (/e/ > /a/) ile oluşan *var-* biçimi (tutavaran), akıcı ünsüz /r/'nin düşmesiyle ortaya çıkan *vā-* (vādıla, vāmıṣ) ve *vē-* (gidivēnce) gibi formlar dikkat çekmektedir. Bu yapılar, hızlı söyleyiş, vokal uyumu ve ses ekonomisi gibi ağız özellikleriyle biçimsel olarak yerleşmiş ve tezlik işlevi korunmuştur. Ayrıca, olumsuzluk ekleri bu varyantlara doğrudan eklenerek (vāmaz, meyver gibi) anlam kaybı olmadan tezlik ifadesini sürdürmektedir. Bilecik ağızında görülen bu varyasyonlar, hem morfolojik üretkenliğin hem de ağız içi tutarlılığın bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

❖ Burdur-Çavdır yöresi ağızlarında tezlik bildiren tasvirî fiil yapısında, çeşitli fonetik varyasyonlara uğrayarak kullanıldığı gözlemlenmektedir. Ayşe Erbay'ın *Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Çerçevesinde Çavdır Yöresi Ağızı (Fonetik ve Morfolojik İnceleme-Metin-Dizin)* (2018) adlı yüksek lisans tezinde şu örneklerle yer verilmiştir:

dey ver- (10/24), *açı vēř-* (10/21), *salı vır-* (6/21), *geçi vır-* (17/14), *yörû vür-* (8/05), *veri vē-* (14/15), *geli vicēz* (21/06), *ğatı vı-* (5/13), *unudu vu-* (16/03), *ölü vü-* (8/01). (Erbay, 2018: 76).

ğüssün yengem gedme ğız dedi bi ğad gēceg vezirğan korğulū gēceg de alīmadı ağam sene dedi hunu da edīmedi hunu da gedme dedi gedmedim ğızım bunūla gedmedim gedmedim (Erbay, 2018: 112).

Burdur-Çavdır yöresi ağızlarında *vēř-*, *vır-*, *vür-*, *vē-*, *vi-*, *vı-*, *vu-*, *vü-* gibi farklı biçimler, hızlı söyleyiş ve ses tasarrufu eğilimini göstermektedir. Olumsuz yapılarda tezlik yardımcı fiili tamamen düşmüş, tezlik yapısının kalıntıları (zarf-fiil ekinin düz-dar biçimleri) olmasına rağmen işlevi doğrudan tezlik değil, yapamama/başaramama anlamı üzerine kurulmuştur. Yani yeterlik fiil³ anlamı ağırlık kazanmıştır. Bu yörede fonetik çeşitlilik fazla, morfolojik işlev sabittir, eylemin çabuk ve kolayca gerçekleşmesi

³ "Tezlik Fiilinin Dilimizde Gösterdiği Çeşitlilikler" başlıklı çalışmada *ver-* fiilinin anlamlarından birinin de yeterlilik ve yetersizlik olduğuna değinilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Şahin, H. *Türk Dili Üzerine Yazılar*. Ankara: Akçağ Yayınları.

yardımcı fiildeki kısaltmalarla vurgulanmaktadır. Çavdır yöresi, Batı Grubu ağızları içinde tezlik fiilinin en yoğun ses değişimine uğradığı bölgelerden biridir.

❖ Hatice Şahin öncülüğünde yürütülen proje kapsamında *Bursa Yerli Ağızı: İnceleme-Metinler-Sözlük* (2019) adlı çalışmada tezlik fiilinin birden fazla alomorfu vardır: [-vir-], [-vır-], [-ver-], [-ver-], [-üvir-], [-iver-], [-ve-], [-üvê-], [-ivê-], [-üver-], [-uver-], [-ive-], [-üve-], [-vi-], [-ivar-], [-iva-], [-var-], [-meyver-]. Bu türevlerin bağlam içindeki örnekleri şu şekilde verilmiştir:

gibi herşeyi sōleviriyolā ben bi şē bilmeyon varıvırıyo (6-17), öbür arkadaş bi dānesi Kalasda çırpına çırpına tākātı kesiliyo Kıyveriyō kendini (12-23), Kābıveri dūşē al da gē dērsin gidē bulū gelī (19-25), Kuru fasillē altına da ekmei dōrāsın üstüne dōküvirisin (124-81), tepesine de pul dikili-dikilir bōle bundan geçiriverilē bōle (124-97), ordān dönvedik ölene burē geldik (125-17), Kuruyunca dōkülünce yāmur yavınca süürüvēdi mi (130-54), işde gēldik eşgi Kāmyon āldık alıvēdi bana ābey (135-32), kokusuna dōkülüveri çıkā (135-41), acık bi sāt müsāde verin bi sāt gāli ónnā ana otu dülmeriverede oturuverilē ānna (137-23), hadīn Kākın deyince de Kākıvesiñiz ye Kākıyolā üzüyolā bana (137-25), sōnadan gēme bunnā bizim ninelēmiz dedelēmiz ēkmek gōtürüvemişlē bunnara (137-98), yāv Kāçakçık dērsin divicene (deyiverereksin) a meselā dört beş kişi şedirlē (142-7), gīdimēssin gitmeyverisin hē öle öleydi (142-29), hadi gāli gīdiñ dedi ötđen geliken gene ónnara biz bi elē alıvırıyoz (137-75), eşgiden çökdü hincik yok işden kimse açıvamayo ku (145-39), kümede birisi çimeneri bōle düzeldirsın suyu Kıyvarısın su dolar mōturuna (145-47) (Şahin vd., 2019: 170-171).

Örneklere hareketle sadece ⁴ Bursa İli Yerli Ağızı adlı çalışma değerlendirildiğinde, tezlik fiili standart dile benzer şekilde korunmuş ancak aynı zamanda hızlı söyleyiş, ses değişimi ve daralma yoluyla çok sayıda varyant türetilmiştir. Yapıların büyük bölümü günlük konuşmada kalıp hâlinde kullanılmakta ve anlamı sağlam şekilde korumaktadır. Fonetik çeşitlilik bakımından Bursa ağızları, diğer Batı Grubu I. Alt Grup ağızlarına kıyasla daha az değişime uğramış ama yine de kendi içsel çeşitliliğini korumuştur.

❖ H. Çağrı Ölçücü'nün *Çanakkale İli Yerli Ağızları* (2020) adlı doktora çalışmasında tezlik yapıları, genel Batı Anadolu ağızlarının karakteristiğini sürdürmektedir. Bu çalışmada tezlik fiili şu örneklerle verilmiştir:

ikisi oturuvirı "İkisi otururur." (II/9-191), ben deyiviremedim "Ben deyiveremedim." (II/12-220), hā sarıgız meselesini aydıverēm mi ben saña "Ha, Sarıkız meselesini anlatıvereyim mi ben sana?" (I/4-248), bi gāşığ aş getiriveri su getiriveri "Bir kaşık aş getirirurur, su getirirurur." (III/5-236), nālin vā u da kōpuviri "Nalın var. O da kopururur." (III/7-46), du bak ben şurdan göyüveriyim size "Dur bak! Ben şurdan koyuvereyim size." (I/10 130), bi çay yapıvērēn sene "Bir çay yapıvereyim sana." (II/17-7) (Ölçücü, 2020: 253-254).

⁴ Bursa iline bağlı Harmancık ilçesi ikinci bölümde ayrıca değerlendirildiği için burada sadece öncesinde yapılmış *Bursa İli Yerli Ağızı İnceleme-Metinler-Sözlük* (2019) adlı çalışmada yer alan tezlik fiili varyasyonları gösterilmiştir.

Çanakkale ili yerli ağızlarında tezlik fiili, *ver-* yardımcı fiiline dayalı biçimiyle genel yapısını koruyarak kullanılmaktadır. Fonetik çeşitlilik diğer Batı Grubu I. Alt Grup ağızlarına göre daha sınırlıdır. Bu da Çanakkale yöresinin tutucu ve standart yapıya yakın bir kullanım sergilediğini göstermektedir.

❖ Denizli ağızları, Batı Grubu I. Alt Grup içinde, tezlik fiili kullanımında fonetik değişimlerin belirgin olduğu bölgelerden biridir. Özellikle /r/ ünsüzünün erimesi, ünlü daralması, kaynaştırmalar bu ağızların önemli özelliklerindedir.

I. Fatma Kayılan'ın *Çal ve Yöresi Ağızları* (2018) adlı çalışmasında tezlik fiili için şu örnekler yer verilmiştir:

höyle edivèdi "Şöyle yapıverdi." (11/828), *hatmagile habar verivèñ* "Fatmagile haber veriverin." (11/883), *getirivèdim köye* "Köye getiriverdim." (11/1561), *söyleyvereyn de görsün* "Söyleyivereyim de görsün." (11/1584), *acalamdan geçivèmişin* "Acelemden geçivermişim." (11/1710); *geçi kesiviridiK_orda* "Orada keçi kesiverirdik." (IV/295), *sizi alannara yanivereyn ben* "Ben sizi alanlara yanivereyim." (V/65), *siz bene sarivirir* "Siz bana sariverin." (VII/137), *darı gaynadiviridim* "Darı kaynativerirdim." (VII/139), *ğuzuları çıkariviridi dışa* "Kuzuları dışarıya çıkariverirdi." (X/125) (Kayılan, 2018: 74).

II. Aslı Manav'ın *Denizli'nin Güney İlçesi Ağzı* (2006) adlı çalışmasında şu örnekler yer verilmiştir:

diyividi "deyiverdi" (G,3,221), *yıkividim* "yıkiverdim" (Ay,3,98), *oluvurudu* "oluverirdi" (Oç,3,115), *däyviridi* "deyiverirdi" (P,1,211), *sıvıyvirän* "sıvayıvereyim" (Ez,1,46), *dutuvurujo* "tutuveriyor" (Hy,3,130), *çürüyüvürüyü* "çürüyüveriyor" (P,1,85), *olmayivisä* "olmayıverse" (Km,4,54), *dikiymisä* "dikivermese" (Km,4,83), *oynivicän* "oynayıvereceğim" (Çr,2,47), *dolduriymiş* "dolduruvermiş" (Çr,2,385), *oyniyivimiş* "oynayıvermiş" (Çr,1,156), *aliymiş* "alıvermiş" (Çr,3,171), *goyuvurlāmiş* "koyuverirlermiş" (Aç,3,72), *gömiymişlā* "gömüvermişler" (Ag,3,34), *dutuluvädiK* "tutuluverdik" (Ag,4,105), *yörüvmiyvöñ* "yürüyüvermeyin" (G,2,38), *çäzivädim* "çözüverdim" (C,1,120). (Manav, 2006: 93-94).

Çal yöresi ağızları tezlik fiilinde oldukça minimal değişimle, fakat yoğun /r/ düşmesi ile karakterizedir. Güney ilçesi ağızları ise yeniden yapılandırılmış tezlik fiilleri üretmektedir, hem "ver" fiili hem de ek yapısı çeşitli kaynaştırmalara uğramıştır. Her iki yörede de tezlik anlamı net bir şekilde korunmuştur, sadece biçim ve ses açısından değişimler meydana gelmiştir.

❖ Göksel Sert'in hazırladığı *Eskişehir İli Yörük Ağızları* (2020) adlı çalışmada tezlik fiili, standart Türkiye Türkçesi'ndeki yapıdan çok büyük sapmalar göstermediği görülmektedir. Bu çalışmada {-Iver-} birleşik yapısının tezlik, kolaylık, beklenmezlik gibi anlamlarla sıkı sıkıya ilişkili olduğu vurgulanmış ve şu örnekler verilmiştir:

şindi ben annat-ıver-em bak (I/13/90), *hacı ninañ hacıdan geldi, hacı peçesini eller_aldı diye böle ninni sölüyo, o zaman bey gir-ıver-i-yo* (I/29/275) (Sert, 2020: 167).

Eskişehir Yörük ağızları, Batı Grubu I. Alt Grup içinde tezlik fiilinde en az değişim gösteren ağızlardan biridir. Bu durum, Yörüklerin göçebe yaşam kültüründen kaynaklı yeni yapılardan çok eski, sabit kalıpların korunmasını sağlamıştır.

❖ Osman Yıldız'ın *Isparta Merkez İlçe Ağzı* (2021) adlı çalışmasında *ver-* yardımcı fiili çok zengin bir fonetik varyasyonu ile karşımıza çıkmaktadır. Çalışmada, *ver-* fiilinin şu alomorflarla kullanıldığı tespit edilmiştir: “[*-iver-*], [*-iver-*], [*-iver-*], [*-uver-*], [*-üver-*], [*-ivür-*], [*-üver-*], [*-üver-*], [*-uvē-*], [*-üvē-*], [*-üve-*], [*-ver-*], [*-ver-*], [*-ivür-*], [*-ivē-*], [*-ivē-*], [*-ive-*], [*-ivi-*], [*-vē-*], [*-ve-*], [*-ifer-*], [*-yive-*], [*-yve-*], [*-yver-*]”. Örnekler ise şu şekilde verilmiştir:

du baken, ne annadvēcen die sana düşünüyom da biras. (10/33); yurda başlēvēdik biz de tatile gidiyoz diye. (10/57); neyse gızım, benim saña devēceklerim bu gadah. (10/88); bayramları serānnarı göveriyolā, tātillere gidiyola. (10/58) (Yıldız, 2021: 195-196).

Isparta Merkez ilçe ağızlarında standart dilde kullanılan tezlik yapısı yanında zarf-fiil ekinde kısalma ve *ver-* yardımcı fiilinin ünlüsünde /r/ akıcı ünsüzünün düşmesinden kaynaklı uzama ve kısalma görülmektedir. Bazı varyantlarda zarf-fiil eki yerine /y/ ünsüzü kullanılmıştır. Bağlamda kullanılan örneklerde görüldüğü üzere tezlik yapıları, günlük hayatın hızlı akan, plansız gerçekleşen eylemlerini anlatmaktadır. Isparta ili merkez ağızları, tezlik fiili oluşumunda Batı Grubu I. Alt Grup ağızları içinde çok fazla çeşitlilik gösteren bölgelerden biridir. Bu çeşitlilik hem ses değişimleri hem de ağız içi kullanım farklılıkları açısından dikkat çekici bir zenginlik sunmaktadır.

❖ Ödemiş, Kiraz ve Beydağ ağızlarında tezlik fiili kullanımı, yazı dilindeki biçime oldukça yakındır. Aylin Çakır'ın *İzmir İli Ödemiş-Kiraz-Beydağ İlçeleri Ağızları* (2020) adlı çalışmasında *ver-* yardımcı fiili için verilen örnekler şunlardır:

ne maabbet ed-iver-en bān seni hindi? (I.4.2), bunnan kömür çık-iver-iyoru (I.4.13), köfdeci getirip göy-ver-iyōla (I.113.20) (<koy-uver-iyorlar) (Çakır, 2020: 152).

İzmir Ödemiş-Kiraz-Beydağ ağızlarında tezlik fiili, biçim ve işlev bakımından yazı diliyle yüksek benzerlik gösteren ve diğer Batı Grubu I. Alt Grup ağızlarına göre daha az varyasyon içeren bir yapıya sahiptir. Bu da yörede standartlaşmaya daha yakın, daha az ses değişimine uğramış bir ağız yapısının varlığını ortaya koymaktadır.

❖ Özcan Yavaş'ın *Kütahya Aslanapa ve Yöresi Ağzı* (2009) adlı yüksek lisans çalışmasında tezlik fiillerine şu örnekler verilmiştir:

şe ediveri (4-56), unutuveriyon (14-64), ediverî (4-55), deyiş attverilē (5-32), altvēcese (5-26), el çıkvēdik (15-15), annaTvesem (14-22), unuTuvēyon (17-114) (Yavaş, 2009: 67).

Kütahya Aslanapa ve yöresi ağızlarında tezlik fiili, Batı Anadolu'nun karakteristik özelliklerini (özellikle ünlü uzunluğu ve v ünsüzünün korunması) yansıtmaktadır. Bu yörede tezlik yapıları hem zamansal hızlılık hem de istek/dilek anlamlarıyla işlevsel bir çeşitlilik göstermektedir.

❖ Ayşe İlker'in *Manisa Ağızları* (2017) adlı çalışmasında tezlik ifade eden birleşik fiiller, yazı dilinden daha işlek bir şekilde kullanılmaktadır. İşin ağırlığını, çilesini hafifletmek, kolaylaştırmak, merhamet, şükran ve minnet gibi duyguları ifade etmek amacıyla kullanılmıştır. Tezlik fiili için örnekler ve varyasyonlar şu şekilde verilmiştir.

(*-Iver-*): *sene bi tapu edvēcēn veyaTTa seneT edevēcēn, bi arazi çevirvēcēn diyō ona. (I/5 07-32,33), bizim şefteli āşlānı indir indirvēmīslē. (I-6 01-59), benim annadıKlānı sōlevēryōlā, sōle orda guruyō ovala ovalaveriyōn (I-12 05-66,67),*

ikizmiş buncâza onu deyveryon (I-5 12-22), otuz ayda bizi goyvedilē (I-5 12-22), olan seni yandım onu çalvērēm (II-1 19-82), ilimon goyveri, bi yağlayveri, bi şey oluveri (II-6 02-143,144); hazırlayvardıK (I-8 05-48), virivirdiler (I-1 05-36), koparıvidi (II-2 04-12) (İlker, 2017, s. 470-471).

(-ıvır, -uvur): *üş sene fabrikayı guruvurdum (I-15 08-20, 21), cāmı hayrı gibi yapıvdurdum orayı (I-15 08-40), biriniz benim yanımda durvurun (I-8 13-96), annaTvırsıñ (I-6 18-43), canım çıkıvıracak gibi (I-6 19-61) (İlker, 2017: 472).*

Ekin ön damak ünlüleriyle dar-yuvarlak çekimi: *ben de görüvürdüm (II-9 02-122) (İlker, 2017: 472).*

Ara ünlülerle oluşmuş biçimi: *közü yakarsıñ, közüñ üstünde alamuş tepti mi, yanavıri°köze (I-9 02-38,39), babam ölvürunca (I-9 01-22) (İlker, 2017: 472).*

Eksilteli bir örnek olarak düşünülen biçimi: *goy goyyöz biz (II-1 18-15) (İlker, 2017: 473). "Metinde tam olarak koy koyveriyoruz anlamı vardır. Kaynak kişi, söyleyişte bir eksiltme yapmakta." (508 ek, s. 575).*

Kaynak kişiye özgü olduğu düşünülen farklı bir tezlik çekimi: *yapıP_atamâyın (I-2 05-4) (İlker, 2017: 473). "Bu yapı, bir miktar yazı dilindeki kesip at- fiiline benzemektedir." (508 ek, s. 575).*

Tezlik fiili, her köyde ve her konuşurda farklı biçimsel varyasyonlarla görülmektedir. Ana yapı *-iver-, -ıver-, -uver-* formlarına dayanmaktadır, ancak *-ıvır-, -ıvur-, -vır-* gibi varyantlar da Yörük ağızlarında yaygınlık kazanmıştır. Eksilteli yapılar (*goy goyyöz biz* gibi) hızlı konuşma diline bağlı fonetik erimelerin olduğunu göstermektedir. Manisa ağızlarında tezlik fiilinin yalnızca "çabukluk" anlamı yoktur. Kullanıcılar bunu işi hafif gösterme, psikolojik bir savunma, kolaylaştırma ve merhamet ifade etme amacıyla da kullanılmaktadırlar. (Örneğin: *canım çıkıvıracak* gibi: güçsüzlük hissi, şefkat arayışı). Yapılan işlerin ağırlığını azaltmak için "tezlik" yapıları neredeyse her eylemde devreye sokulmuştur.

❖ Muğla çevresi ağızlarında iki farklı kullanım vardır: birincisi *fil+ -X+vēr-* yapısı ikincisi ise akıcı ünsüz /r/ ve önündeki ünlünün daralıp yitimi ile dönüşen /v/ biçimidir. Ali Akar'ın *Muğla ve Yöresi Ağızları* (2013) adlı çalışmasında tezlik yardımcı fiiline şu örnekler verilmiştir:

bi tokat vuruvēmış "Bir tokat vuruvermiş." I/1-15, dibini sıyırıvēsın "Dibini sıyırıverirsin." I/53-12. hindi üsd üsdü goduñ mu birbirini yapışıvırı. "Şimdi üst üste koyunca birbirine yapışıverir." I/84-33, izmire bi inıvdik hilmiyi benim eñseleıvdiler alııvdılar asgere. "İzmir'e inıverdık, benim Hilmi'yi enseleyıverdiler, alııverdiler askere." II/6-109-110 (Akar, 2013: 167).

Muğla ve çevresinde tezlik fiili, diğer Batı Grubu I. Alt Grup ağızlarına benzer biçimde kullanılmaktadır. Bununla birlikte, Muğla ağızlarının karakteristiği olan bazı ses olayları bu yapıya da yansımıştır. Özellikle akıcı ünsüz /r/ ile öncesindeki ünlünün daralması ve kaybolması sonucunda *ver-* fiili, *v-* veya *iv-* biçimlerine dönüşmüştür. Örneğin, "vuruvēmış" (vuruvermiş) ve "sıyırıvēsın" (sıyırıverirsin) gibi örnekler yapının klasik tezlik işlevini sürdürdüğünü gösterirken; "yapışıvırı" (yapışıverir) gibi örneklerde /r/ ünsüzünün erimesi ve yapıdaki daralma belirginleşmiştir. Bu değişimler hem ekonomik söyleyişi hem de hızla gerçekleşen bir eylemin doğrudan ve ani şekilde ifade edilmesini sağlamaktadır.

Batı Grubu I. Alt Grup Ağızlarında Tezlik Fiili Kullanımları: Bursa Harmancık Ağzı Örneği

❖ Ankara'nın Nallıhan yöresi ağzında tasvirî fiiller üzerine doğrudan bir inceleme yapılmadığından, varyantlar Hakan Akça'nın *Ankara İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Dizin)* (2009) adlı doktora tezindeki Nallıhan (II. Ağız Grubu) metinlerinden tarafımızca tespit edilmiştir. İncelenen örneklerde şu varyasyonlar tespit edilmiştir:

duvağ saba hem husıma akrabaya bi bohça alıverdik elimize (II.57.21), *hinciK_öle şāTdak_öle alıvēmek yök, ezeli gaçılırdı.* (II.57.2), *hepsi çalnır, bi dūnde bi gelıveseñiz yavırım, sizin_ için yaPParız bi dūn yavırım. televōn çekıverıñ de toplasırsız, benim_ adam düdük çalıvrı. bi da şeydiverseñiz, televōn çekıveseñiz bi dūnde gelirsıñiz.* (II.59.23-24-25). *amcacım, gayıñnamız, gaynatamız duyuvāracak diye biz aklımız çıkıvāridi.* (II.59.28). *şinci dūn yaparız da gelinnē duyuvāracak, çayı demliyem gelinnē diye bakayoz.* (II.59.30). *ah yavırım ah bi mukdar oluvesem, çok şeyler yapacan_emme.* (II.59.46). *iki bazlamaç hiç üşenmezdim, āşamdan televōn çekıvēreydiñ baña.* (II.59.52). *anasına şığerken arkadan gelmiş garı, sarılıveriyoru.* (II.61.29) (Akça, 2009: 450-487).

Nallıhan ağzında *ver-* yardımcı fiilinin varyantlaşması, tıpkı diğer Batı Grubu I. Alt Grup ağızlarında olduğu gibi hızlilik, ani oluş ve kolaylık anlamlarını korumakla birlikte, yerel ses özelliklerine bağlı olarak çeşitli biçimsel farklılıklar göstermektedir.

❖ Gürer Gülsevin'in *Uşak İli Ağızları* (2020) adlı çalışmasında tezlik fiilinin kullanımı, diğer Batı Grubu I. Alt Grup ağızlarına benzer şekilde kendini göstermektedir:

çıkır-ıve mēmet dayı gızım (I-2,68), *döüşe kendin götür-üve-yon* (I-2,137), *eksin her yakala desen yap-ıver-i mikına* (I-6,2), *öle dēver-ilē* (I-7,97), *kendi yidiklēni göve-mişlē* (I-15,28) (Gülsevin, 2020: 162-163).

Uşaklı konuşurlar için *-ıver-* sadece tezlik anlamı taşıyan bir kalıp değil, günlük kullanımın sıradan bir parçasıdır (Gülsevin, 2020:162). Bu durum, tezlik yapısının yalnızca ani, beklenmedik veya kolay gerçekleşen olaylar için değil, her türlü eylem için sıradan bir yardımcı fiil gibi kullanılmasına neden olmuştur. Tezlik fiili hem fonetik açıdan sadeleşmiş hem de semantik yükünü genişletmiş bir biçimde kullanılmaktadır.

❖ Anıl Çelik'in *Yalova İli Yerli Ağzı* (2018) adlı çalışmasında diğer Batı Grubu ağızlarında olduğu gibi tezlik fiili yapısal açıdan klasik tasvirî fiil kalıbını sürdürmektedir. Bu yardımcı fiil için verilen örnekler şu şekildedir:

köw meydanında çoÇuKlā yayılııverıdiK (25.466), *bi mescit yapııverelim burayı* (34.4), *bir hafta durū hemen uzayııverı böle böyüyüıverile_ böle* (26.317), *yağasını biçeriz biçdiKden sōra bıraktııverız* (25.499), *kendi oluıveriyo çabıcaK* (17.135), *ocā_ kı sürēsın kusııverir çekēsın küsüıverir* (24.28), *arKadeş_ elinden kaçırııvēdi şeyi* (40.45), *borları süslü_ ösun filen deyııvēdim* (18.34) (Çelik, 2018: 283).

Yalova ili ağızlarında tezlik yapısı hem biçim hem de anlam bakımından Batı Anadolu ağızları genel çizgisini korumaktadır. Ancak ses değişimleri İstanbul Türkçesine daha yakın biçimde ve daha az varyasyonla ortaya çıkmıştır. Bu durum, Yalova'nın coğrafi ve kültürel konumunun da etkisiyle standart dile yakınlık gösterdiğini düşündürmektedir.

Sonuç olarak Batı Grubu I. Alt Grup ağızlarında tezlik fiili, temelde *ver-* yardımcı fiiline dayansa da bölgesel söyleyiş farklılıkları neticesinde *var-*, *vā-*, *vē-* gibi biçimsel varyantlara dönüşmüştür. Bu varyantlar, fonetik düzeyde ses değişimleri, ünlü uzunlukları ve ünsüz düşmeleri gibi süreçlerle biçimlenmiş; ancak işlevsel olarak tezlik anlamını muhafaza etmiştir. Dolayısıyla bölge ağızları, ortak bir morfolojik temele sahip olmakla birlikte, yerel söyleyiş özellikleriyle biçimsel çeşitlilik sergileyen bir yapı sunmaktadır.

2. Bursa Harmancık Ağzında Tezlik için Kullanılan /-Im-/ Yapısı

Bursa Harmancık ilçesinde tezlik bildiren yapılarda on bir mahallede hem [-yivir-], [-yivi-], [-ivir-], [-ivir-], [-ivir-], [-uvur-], [-üvür-], [-ivi-], [-ivi-], [-uvu-], [-üvü-] alomorflarıyla tezlik tasvirî fiilinin kalıntılarına hem de [-Im-] yapısının doğrudan tezlik fiili için kullanıldığı örneklerle rastlanmaktadır. Harmancık ağzı bu yönüyle tezlik tasvirî fiilinde hem bir koruma (eski formlar) hem de bir yenilik (doğrudan çekim) özelliği taşımaktadır. Bu yapı, Batı Grubu I. Alt Grup ağızlarının genel sisteminden açık biçimde sapmaktadır. Başka bir deyişle Bursa Harmancık, sadece *ver-* yardımcı fiilinin türevleriyle yetinmemekte, ekleşmiş yeni bir tezlik formu da geliştirmiştir.

Derlemelerde sadece /-muş-/ ekli geçmiş zaman ve /-mak/ isim-fiil ekleriyle birlikte kullanımı tespit edilmiştir. İlçenin konuşuru olmam dolayısıyla, bu yapının *kazağı alım mıdı* (Kazağı alıverdi mi?), *evi yapımımaycan mı* (Evi yapıvermeyecek misin?) gibi soru şekillerinde ve *işin ucundan tutummamış / tutummazmış* (İşin ucundan tutuvermemiş / tutuvermezmiş.), *yanıma gelimmeyo* (Yanıma gelivermiyor.) gibi olumsuz ya da geniş zaman yapılarında da kullanıldığı bilinmektedir. Her durumda bu yapı, /m/ ünsüzünün önünde yer almaktadır. Bu durum, {-Iver-} biçiminin ağızlarda hızlı söyleyişe bağlı olarak sadeleştiğini ve tezlik anlamını bu şekilde koruduğunu göstermektedir. Fonetik açıdan bu dönüşüm, önce kelime sonundaki akıcı /r/ ünsüzünün düşmesiyle başlamış, ardından son ünlüde uzunluk, kısalık ve daralma meydana gelmiştir. Ünlüdeki daralma ve kısalma sonucunda, hızlı söyleyişe bağlı olarak fiildeki ünlü de düşmüş ve sadece zarf-fiil eki ile /v/ ünsüzü kalmıştır. Diş-dudak ve sızıcı bir ünsüz olan /v/, bir sonraki hecedeki çift dudak ünsüzü /m/'ye yaklaşarak /-Im-/ yapısına dönüşmüştür.

Aşağıda verilen tablolarda kişisel verilerin korunması sebebiyle derleme yapılan kaynak kişilerin adları açıkça belirtilmemiştir. Bursa Harmancık ilçesine bağlı on bir mahallede tarafıma yapılan saha çalışmasından elde edilen derlemelerle tezlik fiili yerine kullanılan sadece /-Im-/ yapılarını içeren örneklerle yer verilmiştir. Bu yapının geçtiği kelimeler altı çizili ve kalın bir şekilde belirtilmiş, cümleler ölçünlü Türkçeye aktarılmıştır.

Tablo I: Derleme 1 - Akalan Mahallesi'nde /-Im-/ Yapısı ve İşlevi

Kişi Bilgisi	A.K. (Yaş: 75), F.A. (Yaş: 74)
Mahalle	Akalan
Konu	Fidan Ana Türbesi
Tezlik Fiili Alomorfları	[-yivir-], [-ivir-], [-ivir-], [-ivi-], [-Im-]
/-Im-/ ekinin işlevi	birdenbire, ansızın, farkında olmadan

A.T.: *undan sona urdan o gelyō ee ikisi de ondan sona ölyōlā anası da ölyō gız da ölyō olan da ölyō işte u şeyden sona ölüncē gada bu diyō ku şey olan üçünü bi araya gömyōlā bölē türbe gibi bi yir yapyōlā erkēi çıkari çıkarıvıryōlā gece* (Ondan sonra oradan o geliyor ee ikisi de

Batı Grubu I. Alt Grup Ağzlarında Tezlik Fiili Kullanımları: Bursa Harmancık Ağzı Örneği

ondan sonra ölüyorlar. Anası da ölüyor kız da ölüyor oğlan da ölüyor o şeyden sonra. Ölünceye kadar bu diyor ki şey oğlan, üçünü bir araya gömüyorlar böyle türbe gibi bir yer yapıyorlar erkeği çıkarı çıkarıyorlar gece.)

F. T.: kemikleri çıkı çıkımmış dışına (Kemikleri çıkı çıkıvermiş dışına.)

F.T.: *fidan ana biri ana biri fidan hankısının ne oldü belli dēil hana ikisi de fidan ana dinyō hankısı anası hankısı biri gızı biri anası ama hankısı neyin nesi ne o sedimmeyo (Fidan Ana, biri ana biri Fidan hangisinin ne olduğu belli değil, hani ikisi(ne) de Fidan Ana deniyor. Hangisi anası hangisi... Biri kızı biri anası ama hangisi neyin nesi ne o şey edivermiyor.)*

Tablo II: Derleme 2 - Alutça Mahallesi'nde /-Im-/ Yapısı ve İşlevi

Kişi Bilgisi	F.A. (Yaş: 78)
Mahalle	Alutça
Konu	Sağlık
Tezlik Fiili Alomorfları	[-ivir-], [-uvur-], [-Im-]
/-Im-/ ekinin işlevi	birdenbire, ansızın, farkında olmadan

F.A.: *hinci yürümesini bilmeyon demin aşa duz gātākan sobanın üstüne atımmışın nāpıyon sen diyo illāz başa bakam ben gibi ol da seni de gören diyon ben de (Şimdi yürümesini bilmiyorum demin aşa tuz katarken sobanın üstüne atıvermişim. Ne yapıyorsun sen, diyor Ellez bana. Bakalım ben gibi ol da seni de göreyim, diyorum ben de.)*

Tablo III: Derleme 3 - Ballısaray Mahallesi'nde /-Im-/ Yapısı ve İşlevi

Kişi Bilgisi	T.K. (Yaş: 85)
Mahalle	Ballısaray
Konu	Kümes Hayvanları
Tezlik Fiili Alomorfları	[-ivi-], [-Im-]
/-Im-/ ekinin işlevi	yardım, şükran

T.K.: *bunnan halası getirimmiş bunlara dē yedi sekiz dene vardı yemişle köpekle üç dört horaz va iki de tavuk va şe üç de tavuk va aha unlara eylensinlē diye getirimmişle unlara bakıyoz unla da tavık (Bunların halası getirivermiş bunlara. De yedi sekiz tane vardı, yemişler köpekler! Üç dört horoz var iki de tavuk var, şey üç de tavuk var. Aha onlara eglensinler diye getirivermişler! Onlara bakıyoruz, onlar da tavuk.)*

Tablo IV: Derleme 4 - Karaca Mahallesi'nde /-Im-/ Yapısı ve İşlevi

Kişi Bilgisi	Ş.D. (Yaş: 74)
Mahalle	Karaca
Konu	Yemek
Tezlik Fiili Alomorfları	[-ivir-], [-ivir-], [-uvur-], [-ivi-], [-üvü-], [-Im-]
/-Im-/ ekinin işlevi	hemen, hızlıca, tez

Ş.D.: *haşaşla bi de şindi bi haşaşlı bide diyo biz u zaman göca görmez dirlēdi öşēn adam görmeden yiymiryolā (Haşaşlı bir de şimdi bir haşaşlı pide diyoruz biz. O zaman koca görmez derlerdi öşen (herhalde) adam görmeden yiyoeriyorlar mı?)*

Tablo V: Derleme 5 - Ilıcaksu Mahallesi'nde /-Im-/ Yapısı ve İşlevi

Kişi Bilgisi	M.O. (Yaş: 82)
--------------	----------------

Fidan Doğru

Mahalle	Ilıcaksu
Konu	Evlilik, iş
Tezlik Fiili Alomorfları	[-ivir-], [-uvur-], [-uvu-], [-üvü-], [-Im-]
/-Im-/ ekinin işlevi	hemen, hızlıca, tez, şükran

M.O.: *hiç şöle şēmiz yoK a gızım böle hinci gāçımınmak ayrılınmak hinci öle şe le nērede gızım bizim çift sürēdik harmana gidē sığırları löbet yapālādı sığır löbeTi sözüüm böyün gidōn bi haFtada gelyo sıra sīrları löbet yapālādı sıraynan (Hiç şöyle şeyimiz yok a kızım! Böyle şimdi kaçtırmek ayrılmak şimdi, öyle şeyler nerede kızım bizim? Çift sürerdik harmana gider sığırları nöbet yaparlardı. Sığır nöbeti, sözüüm bugün gidiyorsun bir haftada geliyor sıra. Sığırları nöbet yaparlardı sırayla.)*

M.O.: *oh gızım bak bi kola göyen nesgafa nesgafa girmeyince gōyūmmam ben sizi birē bardak gōyūvucen du gerizime gitti bi şe (Oh kızım bak bir kola koyayım, neskafe neskafe. Girmeyince koyuvermem ben sizi, birer bardak koyuvereceğim. Dur genzime gitti bir şey!)*

Tablo VI: Derleme 6 - Delicegüney Mahallesi'nde /-Im-/ Yapısı ve İşlevi

Kişi Bilgisi	T.Ö. (Yaş: 88)
Mahalle	Delicegüney
Konu	Günlük iş
Tezlik Fiili Alomorfları	[-ivir-], [-ivı-], [-Im-]
/-Im-/ ekinin işlevi	önemsiz, dikkatsiz

T.Ö.: *burda derede çeşme va urda güvüm vardı göca güvüm emme burdan de fū genişlīnde urda yıkamışlā uraya serimmiş gurusun diye öle şimdiki gibi nērdē (Burada derede çeşme var orada güğüm vardı koca güğüm. Ama buradan de şu genişliğinde! Orada yıkamışlar oraya serivermiş kurusun diye. Öyle şimdiki gibi nerede?)*

Tablo VII: Derleme 7 - Kepekdere Mahallesi'nde /-Im-/ Yapısı ve İşlevi

Kişi Bilgisi	F.B. (Yaş: 71)
Mahalle	Kepekdere
Konu	Yaşanmış Hikâye
Tezlik Fiili Alomorfları	[-ivir-], [-ivır-], [-uvur-], [-ivı-], [-uvu-], [-üvür-], [-vur-] [-Im-]
/-Im-/ ekinin işlevi	hemen, hızlıca, tez

F.B.: *āc^hasaş taravlaņa gidince bi evde gızları gārları oynatyolāmişlā başka heralda ne yapıyōsala bizim burdaki efele de girimmişle eveli ceyranlā mı vā gārandik saşinden (Ağaçhisar taraflarına gidince bir evde kızları kadınları oynatıyorlarmış, başka herhâlde ne yapıyorsalar. Bizim buradaki efeler de girivermişler. Evveli ceyranlar (elektrikler) mi var karanlık zaten.)*

Tablo VIII: Derleme 8 - Çakmak Mahallesi'nde /-Im-/ Yapısı ve İşlevi

Kişi Bilgisi	Ş.D. (Yaş: 83)
Mahalle	Çakmak
Konu	Yaşanmış Hikâye
Tezlik Fiili Alomorfları	[-ivir-], [-ivır-], [-uvur-], [-ivı-], [-uvu-], [-üvü-], [-Im-]
/-Im-/ ekinin işlevi	yardım, şükran

Ş.D.: *geur geçiti bu köve girmemiş ki bizim köve girmemiş bu aşşāda bāla yanı va bāla yanına gelmiş geur burda bi tene geur duryōmuş eskiden u geur dimiş bu köve girmen bu*

Batı Grubu I. Alt Grup Ağzlarında Tezlik Fiili Kullanımları: Bursa Harmancık Ağzı Örneği

köve girmen çaltı gerinmiş yalım yola anla geçmesin diye engüreye dörü geçirilmiş unları unlā da yıkmadık yakmadık yir gömamuşla bura girmemiş bi tek gevrur gurtāmuş burayı (Gevur geçidi bu köye girmemiş ki bizim köye girmemiş. Bu aşağıda bağlar yanı var, bağlar yanına gelmiş. Burada bir tane gevrur duruyormuş eskiden. O gevrur demiş, bu köye girmeyin, bu köye girmeyin. Çaltı gerivermiş yalım (herhâlde) yola, anla geçmesin diye. Engüre'ye doğru geçirivermiş onları. Onlar da yıkmadık yakmadık yer koymamışlar. Buraya girmemiş, bir tek gevrur kurtarmış burayı.)

Tablo IX: Derleme 9 - Nalbant Mahallesi'nde /-Im-/ Yapısı ve İşlevi

Kişi Bilgisi	A.D. (Yaş: 69)
Mahalle	Nalbant
Konu	Hastalık
Tezlik Fiili Alomorfları	[-ivir-], [-ivır-], [-uvur-], [-ivı-], [-uvu-], [-üvü-], [-Im-]
/-Im-/ ekinin işlevi	hızlıca, tez, önemsiz, farkında olmadan

A.D.: benim büyük ölümün âyâ kırıldı da top oynama gitti şurda cum evin önü diriz uraya gitti top depökene âyânın biri birinin altına geçinmiş çocuk urda galdı öten arabaynan almā geldilē gardaşımın göcasi arabaynan ayak gitme^o ayak burdan kırılmış göca kemik kırılmış gāvāl kemi kırılmış sākineye göttük nammuş aynı beyle bi hayvan sarā gibi şöle yapmış iki buraya iki de buraya sarınmış hayvan ayā sarā gibi (Benim büyük oğlumun ayağı kırıldı da... Top oynamaya gitti, şurada cuma evinin önü deriz oraya gitti. Top teperken ayağının biri birinin altına geçivermiş, çocuk orada kaldı. Öteden arabayla almaya geldiler, kardeşimin kocası arabayla. Ayak gitmiyor, ayak buradan kırılmış, koca kemik kırılmış, kaval kemiği kırılmış. Sakineye götürdük. Ne yapmış aynı böyle bir hayvan sarar gibi şöyle yapmış iki buraya iki de buraya sarivermiş hayvan ayağı sarar gibi şöyle yapmış iki buraya iki de buraya sarivermiş hayvan ayağı sarar gibi.)

A.D.: yenge dimiş bi tavuk tut gel dimiş evin önden dimiş gitmiş bi tāk tutmuş şeyin üstünden ekmek teknesinin üstünden parladınmış ekmek tekne de hamur tükeninmiş demek ki tavuk bereketsiz tavū tekne'nin üstünden atınca gada hamur oldū gibi dükeninmiş (Yenge demiş bir tavuk tut gel demiş evin önünden demiş bir tavuk tutmuş şeyin üstünden ekmek teknesinin üstünden parladırvermiş ekmek tekne de hamur tükenivermiş demek ki tavuk bereketsiz tavuk teknenin üstünden atlayıncaya kadar hamur olduğu gibi tükenivermiş.)

Tablo X: Derleme 10 -Gökçeler Mahallesi'nde /-Im-/ Yapısı ve İşlevi

Kişi Bilgisi	C.İ. (Yaş: 80)
Mahalle	Gökçeler
Konu	O anda yaşanan durum
Tezlik Fiili Alomorfları	[-ivir-], [-ivır-], [-uvur-], [-ivi-], [-ivı-], [-uvu-], [-Im-]
/-Im-/ ekinin işlevi	yardım, şükran

C.İ.: biz ikimiz şe gız gitti de unu geçirimme geldik bunla treyfeynen bunla (Biz ikimiz şey kız gitti de onu geçirivermeye geldik bunlar Raife'le bunlar.)

Tablo XI: Derleme 11 -Dedebali Mahallesi'nde /-Im-/ Yapısı ve İşlevi

Kişi Bilgisi	D.A. (Yaş: 84)
Mahalle	Dedebali
Konu	Yangın

Tezlik Fiili Alomorfları	[-yivir-], [-ivir-], [-ivır-], [-uvur-], [-Im-]
/-Im-/ ekinin işlevi	yardım

D.A.: *damda bi inek vardı unu da çıkāmuşla atmuşla evde hiçbi şe ğalmadı cayır cayır hepici yandı inek goyummuşlā gitmiş (Damda bir inek vardı onu da çıkarmışlar atmuşlar evde hiçbir şey kalmadı cayır cayır hepsi yandı. İnek(i) koyuvermişler gitmiş.)*

Tablo XII: Batı Anadolu I. Grup Ağızlarından Seçilen Çalışmalarda Karşılaşılan Tezlik Fiili Alomorfları

Batı Anadolu I. Grup Ağızlarından Seçilen Çalışmalar	Tezlik Fiili Alomorfları
1. Afyonkarahisar Merkez Ağzı	[-(I) ver- / vèr-] [-ivèr-], [-ivèr-], [-uvèr-], [-üver-]
2. Antalya İli Korkuteli İlçesi ve Yöresi Ağızları	[-ive-], [-ivè-], [-ivi-], [-ivè-], [-uver-], [-i], [-uvè-], [-ivir-], [-i], [-ivi-], [-ivar-], [vèr-], [-üve-], [-uoi-], [-iver-]
3. Aydın ve Yöresi Ağızları	[-ivè-], [-ivè-], [-üvè-], [-ivèr-]
4. Balıkesir İli Ağızları	[-ivi-], [-ivi-], [-üvi-], [-yvir-], [-yvi-], [-ivir-], [-ivir-], [-iver-], [-ver-], [-uover-], [-üver-], [-ivèr-], [-ivir-], [-uour-], [-üvü-], [-üvi-], [-ivi-], [-ivi-], [-ivu-] [-ür-], [-ör-] [-ü-] [-üvir-], [-uoir-], [-uve-], [-ive-], [-uvè-], [-üvè-], [-āver-], [-iver-], [-ēver-], [-yver-], [-yve-], [-yve-], [-yve-], [-ōvur-]
5. Bilecik İli Ağız İncelemesi	[-iver-], [-yver-], [ver-], [-iver-], [var-], [-yvar-], [-ivar-], [-roar-], [-avar-] [vā-], [-ivā-], [-ivè-], [-yivè-], [-ivè-], Olumsuzu: [-meyver-], [-vāmaz], [-meyve-], [-uvāmaz], [-ivāmaz]
6. Burdur / Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Çerçevesinde Çavdır Yöresi Ağzı	[-yver-], [-ivè-], [-ivir-], [-ivir-], [vür-], [-ivè-], [-ivi-], [-uvu-], [-üvü-] Olumsuzu: [-îme-], [-îma-]
7. Bursa İli Yerli Ağzı ve Bursa Harmancık İlçesi Ağzı	[-vir-], [-ivir-], [-ver-], [-iver-], [-üvir-], [-iver-], [-ve-], [-üvè-], [-ivè-], [-üver-], [-uver-], [-ive-], [-üve-], [-vi-], [-ivar-], [-iva-], [-var-], [-Im-] Olumsuzu: [-meyver-]
8. Çanakkale İli Yerli Ağzı	[-uoir-], [-yivir-], [-iver-], [-iver-], [-ivèr-], [-uoir-], [-uver-], [-ivèr-]
9. Çal ve Yöresi Ağızları Denizli Güney İlçesi Ağzı	[-ive-], [-yivè-], [-ivir-], [-ivir-], [-yivi-], [-ivi-], [-uour-], [-yvir-], [vir-], [-yüvür-], [-yivi-], [-iy-], [-ivi-], [-uvā-], [v-], [-ivā-]
10. Eskişehir İli Yörük Ağızları	[-iver-], [-iver-]
11. Isparta Merkez İlçe Ağzı	[-ivèr-], [-ivèr-], [-iver-], [-uver-], [-üver-], [-ivür-], [-üver-], [-üver-], [-uvè-], [-üvè-], [-

Batı Grubu I. Alt Grup Ağızlarında Tezlik Fiili Kullanımları: Bursa Harmancık Ağızı Örneği

	<i>üve-</i> , [- <i>ver-</i>], [- <i>ver-</i>], [- <i>ivür-</i>], [- <i>ivē-</i>], [- <i>ivē-</i>], [- <i>ive-</i>], [- <i>ivi-</i>], [- <i>vē-</i>], [- <i>ve-</i>], [- <i>iFer-</i>], [- <i>yive-</i>], [- <i>yve-</i>], [- <i>yver-</i>]
12. İzmir İli Ödemiş-Kiraz-Beydağ İlçeleri Ağızları	[- <i>iver-</i>], [- <i>iver-</i>], [<i>ver-</i>]
13. Kütahya Aslanapa ve Yöresi Ağızı	[- <i>iver-</i>], [- <i>uver-</i>], [- <i>iver-</i>], [- <i>ivē-</i>], [<i>vē-</i>], [- <i>ive-</i>], [- <i>uvē-</i>]
14. Manisa Ağızları	[- <i>vē-</i>], [- <i>evē-</i>], [<i>ver-</i>], [- <i>yver-</i>], [- <i>ivér-</i>], [- <i>uver-</i>], [- <i>yvar-</i>], [- <i>ivir-</i>], [- <i>ivi-</i>], [- <i>uvur-</i>], [- <i>ivur-</i>], [<i>ur-</i>], [<i>vir-</i>], [- <i>ivir-</i>], [- <i>ivür-</i>], [- <i>avir-</i>], [- <i>ivür-</i>], [Ø]
15. Muğla ve Yöresi Ağızları	[-X+ <i>ver-</i>], [- <i>ivir-</i>], [- <i>iv-</i>], [<i>v-</i>], [- <i>iv-</i>]
16. Nallıhan (Ankara)	[- <i>iver-</i>], [- <i>ivē-</i>], [- <i>ive-</i>], [- <i>iver-</i>], [- <i>ivir-</i>], [- <i>uvár-</i>], [- <i>ivár-</i>], [- <i>uvar-</i>], [- <i>uve-</i>], [- <i>ivér-</i>], [- <i>iver-</i>], [- <i>ivar-</i>], [- <i>üvi-</i>], [- <i>yivir-</i>], [- <i>üver-</i>]
17. Uşak İli Ağızları	[- <i>ive-</i>], [- <i>üve-</i>], [- <i>iver-</i>], [<i>ver-</i>], [<i>ve-</i>]
18. Yalova İli Ağızı	[- <i>iver-</i>], [- <i>yiver-</i>], [- <i>yüver-</i>], [- <i>iver-</i>], [- <i>uver-</i>], [- <i>ivē-</i>]

Sonuç

Bu çalışmada, Batı Grubu I. Alt Grup ağızlarında tezlik fiilinin kullanımı incelenmiş, özellikle Bursa ili Harmancık ilçesi ağızlarında görülen tezlik yapısının farklı varyasyonu değerlendirilmiştir. Batı Grubu I. Alt Grup ağızlarında, tezlik anlamı genel olarak *ver-* yardımcı fiilinin çeşitli fonetik varyantlarıyla (*-iver-*, *-uver-*, *-iver-*, *-uvur-*, *-ivir-*, *-yiver-*, *-vire-*, vb.) sağlanmaktadır. Bu varyantlar bölgeden bölgeye küçük ses değişimleri gösterse de temel yapı, zarf-fiil eki almış bir fiilin ardından *ver-* yardımcı fiilinin gelmesiyle oluşturulmuştur. Ancak Bursa ili Harmancık ilçesi ağızlarında, bu ortak kullanım biçiminin yanı sıra dikkat çekici bir yapı daha tespit edilmiştir.

Harmancık ağızlarında, klasik {-*Iver-*} yapısına ek olarak, doğrudan fiil köklerine eklenen /-*Im-*/ vasıtasıyla tezlik, çabukluk ve ani oluş bildiren yapı kullanıma girmiştir. Bu yapı, *ver-* yardımcı fiilinin açık kullanımına gerek kalmadan, doğrudan bir tezlik, birdenbirelik anlamı katmaktadır. *ver-* yardımcı fiili fonetik olarak aşınmış, kısalmış ve zamanla yeni bir ek görünümüne kavuşmuştur. Ayrıca Harmancık'ın coğrafi konumu, tarihî gelişimi ve görece kapalı toplumsal yapısının da bu özgünleşmeyi desteklemiş olması muhtemeldir. İleride yapılacak çalışmalarda, bu biçimsel varyantların diğer Türk lehçeleriyle etkileşimi ve işlevsel sınırları üzerine derinlemesine karşılaştırmalar yapılması, tezlik yapılarının Türkçedeki evrimini anlamaya katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Akar, A. (2007, Eylül). Türkiye Türkçesi ağızlarında Oğuzca dışı dil unsurları. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika çalışmaları Kongresi'nde sunulan bildiri, Ankara.
- Akar, A. (2013). *Muğla ve Yöresi Ağızları*. Ankara: TDK Yayınları.

- Akça, H. (2009). *Ankara İli Ağızları (İnceleme - Metinler - Dizin)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Atmaca, E. (2017). *Antalya İli Korkuteli İlçesi ve Yöresi Ağızları*. Ankara: TDK Yayınları.
- Banguoğlu, T. (2019). *Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Boz, E. (2006). *Afyonkarahisar Merkez Ağzı (Dil özellikleri-Metinler-Sözlük)*. Ankara: Gazi Kitabevi Yayınları.
- Çakır, A. (2021). *İzmir İli Ödemiş- Kiraz-Beydağ İlçeleri Ağızları*. Ankara: TDK Yayınları.
- Çelik, A. (2018). *Yalova İli Yerli Ağzı (İnceleme - Metinler - Sözlük)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Daşdemir, M. (2015). *Türkçenin Yapısal-İşlevsel Söz Dizimi*. Kayseri: Fenomen Yayınları.
- Ediskun, H. (1999). *Türk Dilbilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Erbay, A. (2018). *Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Çerçevesinde Çavdır Yöresi Ağzı (Fonetik Ve Morfolojik İnceleme-Metin-Dizin)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Ercilasun, A.B. (2018). *Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ergin, M. (1993). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınevi.
- Gençer, Z. (2015). Ver- Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiillerin “Lütuf ve Şükran İfadesi” Olarak Kullanımı Üzerine -Japonca ve Türk Lehçeleri Karşılaştırmalı- *Dil Araştırmaları Dergisi*, (16), s. 199-223.
- Gökçe, H. (2019). *Bursa Ağız Sözlüğü (Deneme)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Göksel, S. (2020). *Eskişehir İli Yörük Ağızları*. Ankara: TDK Yayınları.
- Gülensoy, T. (2019). *Türkçe El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gülsevin, G. (2020). *Uşak İli Ağızları*. Ankara: TDK Yayınları.
- Hengirmen, M. (2015). *Türkçe Dilbilgisi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- İlker, A. (2017). *Manisa Ağızları*. Ankara: TDK Yayınları.
- Karahan, L. vd. (2018). *Ağız Atlası Kılavuz Kitabı (Türkiye Türkçesi Ağız Atlasına Hazırlık)*. (Ed. Leylâ Karahan). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karahan, L. (2020). *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karahan, L. (2022). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*. Ankara: TDK Yayınları.
- Kayılan, F. (2018). *Çal ve Yöresi Ağızları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Manav, A. (2006). *Denizli'nin Güney İlçesi Ağzı (Fonetik-Morfoloji)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Mutlu, H.K. (2022). *Balıkesir İli Ağızları*. Ankara: TDK Yayınları.
- Ölçücü, H.Ç. (2020). *Çanakkale İli Yerli Ağızları (İnceleme - Metinler - Sözlük)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Özden, M. (2009). *Bilecik İli Ağız İncelemesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Şahin, H. (2011). *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şahin, H., Baştürk, Ş., Uluocak, M. & Eroğlu, S. (2019). *Bursa İli Yerli Ağzı: İnceleme-Metinler-Sözlük*. Bursa: Stüdyo Star Ajans Matbaacılık.
- Şahin, H. (2021). *Türk Dili Üzerine Yazılar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yapıcı, A.İ. (2013). *Aydın Yöresi Ağızları (İnceleme-Metin-Sözlük)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Yavaş, Ö. (2009). *Kütahya Aslanapa ve Yöresi Ağzı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Yıldız, O. (2021). *Isparta Merkez İlçe Ağızları*. Ankara: TDK Yayınları.